בעל שם טוב על התורה — בלק

הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב. מבואר לקמן בליקוטי שיר השירים בהגה ב' ע"ש:

וירא את ישראל שוכן לשבטיו וגו'. ופירש רש"י ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה וכו', שמעתי בשם הבעש"ט ראה שאין פתחיהן מכוונין זה נגד זה אמר ראוי שתשרה עליהן שכינה (ב"ב ד"ס ע"א), ר"ל כי שני לומדים שמפלפלים זה עם זה, ולפעמים אינם מודים על האמת, רק הם מכוונים לסתור דברי חבירו, אף שיודע בעצמו שצדקו דברי חבירו, אף על פי כן כוונתו בפלפולו לקנטור ר"ל, אבל עיקר הכוונה בפלפול הוא להודות אל האמת, ויקויים בהם מה שאמרו חכמינו ז"ל (באבות פרק ג') שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, והנה הפה נקרא פתח, שמשם הדיבור יוצא, וזהו שאמרו שאין פתחיהן מכוונין זה נגד זה, ר"ל שאין כוונתם בפלפולם להתנגד ולקנטר זה כנגד זה, רק כוונתם להודות על האמת, אמר ראוי שתשרה שכינה עליהם ודפח"ח:(דודאים בשדה בסופו, לקוטי אמרים דכ"ט ע"ד).

יש ג' מדרגות חלוקין המבזין זה את זה, והם ג' מיני גלות, כי יש גלות אחד ישראל בין האומות, וכמו שהאריך בזוהר פ' כי תשא דקפ"ח ע"א וע"ב ששאל ההגמון (משלי י"ב:י"ט) שפת אמת תכון לעד, כי הם שפת אמת לכן תכון לעד, שהם בשלוה ובעותרא, ועד ארגיעה לשון שקר, הם ישראל ח"ו, שהיה להם שלוה רק כרגע כו', וכן בפסוק אחיכם שונאיכם (ישעיהו ס"ו:ה') אלו בני עשו דמבזין ישראל, כי בו יכובד שם ה' ולא בישראל, אן הוא אלהכון אן הוא שלותכון וכו', ובאמת לבסוף יבושו כל הנחרים בך וגו' (ישעיהו מ"א:י"א):

ועוד גלות ב' הקשה מגלות א' הנ"ל, והוא, שמבזין עמי הארץ את התלמידי חכמים, שהוא יותר קשה מגלות א', באמרם כי הם שפת אמת, לכך תכון לעד, שהם בשלוה ובעותרא, אבל התלמידי חכמים הם לשון שקר, שכל פסלנות נמצא בהם וכיוצא, ולכך עד ארגיעה הם בשלוה, רק לפי שעה, ואחר כך נדלדלו ונעו אנשי מעשה, ויראי חטא נמאסו, באמרם כי בם יכובד ה' ולא בתלמידי חכמים שבישראל ח"ו:

וגלות השלישי הקשה מכולם, הוא התלמידי חכמים יראי חטא, שסובלין גלות מן תלמידי חכמים שדין יהודאין, כאשר שמעתי על דרך הלצה כי אלו שהרגו את זכריה היו תלמידי חכמים ודפח"ח, כי מה שמבוזין התלמידי חכמים בעיני עם הארץ, הוא על ידי התלמידי חכמים, שמבזין זה את זה, ועל ידי שמבזין עמי הארץ את התלמידי חכמים לכך מבוזין בעיני האומות כנודע, וכן כתוב מפורש בספר חסידים, [ע"ש בסי' ר"ז ובסי' ר"ט]:

וכדי להסיר מכשול מלב העקוב, חותר התנא להשוות המחלוקות שבין התלמידי חכמים, שלא יבזו זה את זה, רק שיהיה מחלוקתן לשם שמים, וזהו שאמרו (במס' עוקצין פרק ג' מי"ב) עתיד להנחיל לכל צדיק וכו' שנאמר (משלי ח':כ"א) להנחיל אוהב"י יש, ר"ל שבשעת הפלפול עם חבריו, יאהב את השם יתברך דייקא ולא את עצמו, דהיינו שיקשט את עצמו בפלפול, שיהיה לו יד ושם בין התלמידי חכמים ח"ו:(תוי"י פ' ואתחנן דקע"ח ע"ד).

וישא משלו ויאמר נאום בלעם בנו בעור ונאום הגבר שתום העין, ובתרגום פירש ואימר גברא דשפיר חזי, שמעתי בשם הבעל שם טוב זצלה"ה, דכוונת התרגום הוא כן, דאיתא במדרש (רבתי ריש פ' בלק) הובא ברש"י ז"ל מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות, לומר שאילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב וכו', וזאת ידוע דלמעלת הנבואה היו צריכין קדושה יתירה, והנה האדם יש לו ה' חושים, חוש הראייה וחוש השמיעה וחוש הטעם וחוש הריח וחוש המישוש, וכנגדן יש לו חמשה חושים רוחניים כמו שכתב (קהלת א':ט"ז) ולבי ראה הרבה חכמה, (מלכים א ג':ט') ונתת לעבדך לב שומע, (ישעיהו י"א:ג') והריחו ביראת ה', וכן יתר החושים (כמבואר במדרש רבה קהלת א':ט"ז בפסוק דברתי אני עם לבי) וצריך האדם לטהר ולקדש את החושים החיצונים הגשמיים, ועל ידי זה חלה הקדושה על חושים הפנימיים הרוחניים, ותחול עליו רוח הנבואה, אכן בלעם הרשע היה היפך מזה, כי טימא את החושים ההחיצוניים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין דק"ה) שבא על אתונו, ועוד היה מעונן ומנחש ומכשף וקוסם קסמים, והאיך היה יכול לשרות עליו רוח הנבואה, ולא היה זה אפשר מצדו כלל, אבל ההכרח היה עצום מאוד לעשותו נביא, שלא יאמרו האומות אתה רחקתנו כנ"ל, לזאת היה הענין הזה קשה מאוד, כי לא היה עצה איך לעשות עמו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, סימהו, וסתם לו אחת מעיניו, ולא היה יכול לחטוא בזה העין, ועל ידי כן חלה הקדושה והנבואה עליו על ידי זה העין שלא חטאה, וזהו שגילה לנו התרגום ופירש על שתום העין דשפיר חזי, רצה לומר מדהיה סומא באחת מעיניו, לזאת היה שפיר חזי הנבואה, אבל אם לא היה שתום העין לא היה בו מקום ודרך לחול עליו הנבואה:(קהלת יצחק פ' בלק).

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. כי תכלית היראה הוא להיות בפנימיות ולא בגילוי רק דווקא בסתר, ולא כנוסח דלעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי, וזהו פירוש מה טובו אוהליך, פירוש כי היריעות היו לאוהל על המשכן מלמעלה, וטוב הוא להיות אוהל שלך כלומר מלמעלה בגלוי יהיה יעקב, דהוא מדרגה פשוטה, אבל משכנותיך פירוש הפנימיות יהיה ישראל דווקא, דהוא מדרגה גדולה וק"ל, אחר כתבתי זאת שמעתי ממש דברים אלו אומרים בשם החסיד ר"י בעש"ט ושמחתי על זה:(זריזותא דאברהם).

שמעתי בשם ר"י בעש"ט זצוק"ל בגמרא (סנהדרין דק"ה) מברכותיו של אותו רשע נראה מה שהיה בלבו לקלל, והקשה מה נראה שהיה בלבו לקלל, ותירץ כי מה שנאמר בברכותיו מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, ואיתא בגמרא (פסחים פ"ח לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, והפירוש לא כאברהם שקראו הר שנאמר (הר תחרב) [הר ציון ששמם] (איכה ה':י"ח) ולא כיצחק שקראו שדה שנאמר (מיכה ג':י"ב) שדה תחרש, אבל לעתיד במהרה בימינו יבנה בזכות יעקב שקראו בית, והקשה מפני מה לא נבנה בתחלה בזכות יעקב ולא תחרב, ותירץ כי איתא במדרש (איכה רבתי פ"ד סי' י"ד) שפך חמתו על עצים ואבנים, ואם היה נבנה זכות יעקב ח"ו לא היה נשאר שריד ואיתא במדרש (רבתי פ' פקודי) מפני מה נקרא משכן שנתמשכן שני פעמים, פירוש שלקחו המשכן משכון בעבור ישראל, וזהו פירוש הגמרא מברכותיו וכו', כי כך אמר בלעם מה טובו אוהליך יעקב היינו המשכן שנקרא אוהליך יהיה בזכות יעקב, ועל ידי זה משכנותיך ישראל, פירוש, שאם כן היה המשכון ישראל בעצמם והבן:(בסוף ס' אור האמת, ואמרי צדיקים).

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' ויקח רומח בידו, אמר אדוני אבי זקיני זללה"ה ויקח פינחס רומח בידו, ראה מם פרח באויר, ולקח הר' והח' וחיבר ונעשה רמח כדאיתא בזוהר הקדוש (פ' פינחס דרל"ז ע"א), וזהו ענין נבואה על ידי פריחת המ"ם כידוע, לידע כל דבר אם הוא ברור וצלול במחשבתו וכו':(דמ"א פ' ויקרא ד"ה במדרש רבה).

איתא בזוהר הקדוש (דרל"ז ע"א) כי ראה פינחס המ' פרח באויר וכו' ושיתף אליה ר' ח' וגם ו' ונעשה רומח ע"כ, ונבאר זה לפי קט שכלי, כי שמעתי בה ממארי אא"ז כי ראה והבין שמלכות הוא בלא יחוד, והבין זה מעצמו כי האדם עולם קטן, ועשה יחוד וכו', ולהסביר זה בקיצור נמרץ, כי הבין זה מן מחשבות החסד אשר נפלו, והתגבר כארי ע"ד שאמרו (באבות פרק ד') איזה גבור הכובש את יצרו, וזהו מדת הגבורה מדת יצחק שמספרו ר"ח ואז עלו ניצוצי החסד משבירתן ונפילתן ונתגלה בחינת החסד על ידי הו', ונעשה בחינת רומח מספר אברהם שהוא חסד, וכן הוא בכל דין ר"ל הוא מפני שהמלכות הוא בלא יחוד, וכשתמצא בחינת חסד בדין אזי נמתק הדין בשרשו, ונעשה בחינת אברהם ועולה הטוב והרע נופל, וכן היה המעשה בנחום איש גם זו (תענית דכ"א ע"א) שאמר גם זו לטובה ומצא בחינת החסד שיש בו, ונמתק ונעשה חסד, והוא שאמר אליהו במעשה שהיה שם מעפרא דאברהם הוא, והיינו בחינת אברהם שהוא חסד, ואז הוא עלה והם נפלו ונשברו ודי למבין, כי יש בכאן להאריך, והמשכיל יבין על פי דברי אדוני אבי זקיני זללה"ה שהריש הוא חכמה וחכמה שורשה גבורה והבן:(דגל מחנה אפרים סו"פ בלק).

אמר אדוני אבי זקיני זללה"ה על פסוק וירא פינחס וגו' ויקח רומח בידו, שהבין זה מן מחשבותיו הטהורים, וזהו כלל גדול לעובד ה' בקדושה, והבן, לכן לקח רומח:(דגל מחנה אפרים פ' פינחס ד"ה צרור).

כתבתי במקום אחר מה ששמעתי ממורי ענין פינחס ויקח רומח בידו, דכתוב בזוהר (פ' פינחס דרל"ז ע"א) חמא אות מ וגו', וכשהמלכות בלי יחוד הוא דין אש תכלא, ועל ידי יחוד נעשה רחמים וכו' והרגיש זה, ומיד על ידי מחשבה זו נעשה חיבור רומח וכו', כי במחשבה זו נתחבר ב' מדות אני ה', שהוא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ונעשה רחמים וכו, כי ר"ח הוא מספר יצחק וכו', שידעו כאשר עלה על מחשבתן איזה מחשבה זרה, הרגישו שהוא מצד מלכות שאינה ביחוד והוא מ' ומיד על ידי מחשבה זו נתחבר מ עם רח ונעשה רמח וכו', ועל ידי האמנה נעשה רומח וכו' שעשה פינחס וכו':(צפנת פענח די"ח ע"ב ושם ע"ג ע"ש באריכות).

הנה כל הצרות שבעולם נמשך מן מלכות כשאינה בייחוד עם דודה כמו ששמעתי ממורי זלה"ה וכתבתי במקום אחר כי ה' אלהיך אש אוכלה (פ' ואתחנן), וזה ענין רומח לייחד הוי"ה ואדנ"י וכו':(צפנת פענח דכ"ב ע"ב).

שמעתי ממורי פירוש הרמב"ן כי כל הצרות והפחדים הוא מחמת שאין מלכות בייחוד עם דודה וזה סוד רומח וכו' יעו"ש:(צפנת פענח דנ"ו ע"ב).

שמעתי ממורי זלה"ה ענין רומח, שכל המלחמות שבעולם וכל המחשבות זרות שבאדם, נמשך מחמת שהמלכות אינה בייחוד עם דודה, וכאשר יתן האדם דעת לזה, אז יראה ורעד יבא בו, ונעשה יחוד יראה עם נורא ויתפרדו כל פועלי און וכו' ודפח"ח:(תוי"י סו"פ בחקותי דקכ"ז ע"א, דגל מחנה אפרים פ' וישב ד"ה וימאן).

שמעתי בשם מורי זלה"ה שכל פרעניות שבא לעולם הוא כשאין מלכות בייחוד עם דודה, מה שאין כן בייחוד הנ"ל נמתק הדין ונעשה רחמים יעו"ש:(כתונת פסים דמ"ו ע"א).

קבלנו ממרן אלקי הבעל שם טוב שכל זמן שהמלכות מ פתוחה אינה בייחוד עם דודה, נמשכין ומתגברין מחשבות זרות ר"ל, וצריכין להעלותן ולקשרן בשרשן, אזי נעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בסוד מם פתוחה לבעלה במחשבות קדושות, ועיין בזוהר חדש (מדרש הנעלם לשיר השירים) מם פתוחה רזא דנוקבא שלימתא כו':(אוצר החיים פ' ויקרא ד"ח ע"ג).

שמעתי ממורי שאמר לאדם אחד תקבל כל הבא עליך בעולם הזה באהבה, ואז יהיה לך עולם הזה ועולם הבא, והשיבו שיתן השם יתברך כח לקבל הכל באהבה, והשיב אמת אמרת:(בן פורת יוסף דפ"ב ע"ב).

סליק פרשת בלק בס"ד